

Włodzimierz MAJDEWICZ

PTTK W 90. ROCZNICĘ ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI

Przed półwieczem pojawiło się istniejące do dziś przekonanie, że właściwie rozumiana turystyka piesza bez krajoznawstwa istnieć nie może. W programach imprez centralnych i lokalnych wielokrotnie sięgano do tematyki historycznej. Ale nie wszystko wolno było przypomnieć, nie o wszystkim wolno było opowiadać i nie wszystko można było pokazywać turystom w terenie. Do takich zakazanych obszarów naszej historii należał niezmiernie ważny dla Polski czas zamykający się latami 1914-1921.

Odzyskanie niepodległości w 1918 roku, wojna roku 1920 – całe te ważne etapy historii Polski przez dziesięciolecia PRL-u oficjalnie nie istniały. Tematy te objęto ścisłą cenzurą, fakty historyczne i nazwiska ludzi, którzy je tworzyli skazano na zapomnienie. Władze państwowe starały się wymazać tamten etap historii ze świadomości narodowej. Przypominanie o ludziach i ich czynach, które zaowocowały odzyskaniem przez Polskę niepodległości było niebezpiecznie i pociągało określone konsekwencje.

Nie wszystko jednak można było zniszczyć i ukryć. Pozostały i przetrwały gdzieś w terenie opuszczone cmentarze, zapomniane mogiły, ocalałe gdzieś na uboczu pamiątkowe kapliczki, pomniki. Wiele cennych pamiątek, które dziś oglądamy w trakcie krajoznawczych wędrówek przetrwało w przemysłnych kryjówkach, wielokrotnie zakopanych w ziemi.

Pozostała jednak, co równie ważne wiedza o tamtych latach przekazywana w niektórych rodzinach przez dziadków i ojców.

Nie można było oficjalnie rozmawiać na tamte tematy nie mówiąc już o pisaniu czy organizowaniu imprez turystycznych. Coś jednak się działo, coś istniało, coś się gdzieś się tliło. Pod pomniczkami i na mogiłach pojawiały się kwiaty i znicze pozostawiane przez anonimowych turystów.

Bywały organizowane dyskretnie dla wąskiego grona osób koleżeńskie spotkania listopadowe o szczególnym charakterze. Przy ogniskach, w gronie przyjaciół rozmawiano o wydarzeniach roku 1918 i długo w noc śpiewano legionowe piosenki. Przyszły jednak poważne

zmiany, które wstrząsnęły krajem. Po latach wreszcie było można swobodnie mówić i działać.

W 1987 KTP ZG PTTK opracowała założenia organizacyjne ogólnopolskiej akcji imprez pieszych „PTTK W 70. ROCZNICĘ ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI”.

W roku 1988 teren całej Polski przemierzały grupy turystów pieszych wędrujące na miejsca bitew i potyczek w ramach ogłoszonej przez KTP ZG PTTK ogólnopolskiej akcji, której hasło wyryto na krążku metalu. Był to pierwszy medal poświęcony 70. rocznicy odzyskania niepodległości w 1918 roku, który wydano z inicjatywy PTTK w roku 1988.

Na awersie widnieje portret Józefa Piłsudskiego, a obok niego po lewej stronie napis „JEDNA SILNA WOLA PORUSZA WSZYSTKIE SŁABE” – słowa zacytowane z przemówienia Józefa Piłsudskiego.

Na rewersie umieszczono orła na tarczy herbowej, którą od góry przenikają cyfry układające się w datę „1918”. Poniżej umieszczono na obrzeżu napis PTTK W 70 ROCZNICĘ ODZYSKANIA

NIEPODLEGŁOŚCI.

Medal wybito w Mennicy Warszawskiej w nakładzie 2.000 egzemplarzy dzięki staraniom Oddziału Miejskiego PTTK w Warce i osobistemu zaangażowaniu kolegi Władysława Gwardysa.

W 1988 roku dużym powodzeniem wśród turystów i kolekcjonerów cieszyła się wydana przez Oddział PTTK Śródmieście (Stołeczny) w Warszawie przeznaczona dla uczestników licznych wycieczek pieszych organizowanych dla mieszkańców Warszawy i Mazowsza odznaka „PTTK W 70-ROZDZINIE NIEPODLEGŁOŚCI”.

W sierpniu 1989 roku Oddział Świętokrzyski PTTK w Kielcach zorganizował pod patronatem KTP ZG PTTK Ogólnopolski Rajd Indywidualny „SZLAKIEM PIERWSZYCH BOJÓW LEGIONÓW POLSKICH 1914 – 1915”.

Tego tematu nie penetrowano dotąd od strony krajoznawczej. Rajd zorganizowano w związku z 75. rocznicą wymarszu I Kompanii Kadrowej Legionów Józefa Piłsudskiego. Imprezę zorganizowano i przeprowadzono wzorowo. Przygotowano bogate materiały krajoznawcze, 80-stronicowe wydawnictwo pod tytułem „LEGIONY TO STRACENICÓW LOS” zawierające wspomnienia i

relacje z pierwszego okresu walk legionowych oraz mapki, szkice, rysunki i teksty popularnych pieśni legionowych. Wydano również broszurę „ŚLADAMI PAMIĄTEK PIERWSZYCH BOJÓW LEGIONÓW POLSKICH 1914-1915” autorstwa Jerzego Kowalczyka. Imprezie towarzyszył specjalnie wydany plakat. Uczestnicy rajdu otrzymali pamiątkową metalową odznakę. W rajdzie wzięło udział ponad siedmiuset turystów z sześćdziesięciu pięciu miejscowości rozsianych na terenie całej Polski. Organizatorami tego udanego przedsięwzięcia byli Kolega Tomasz Węgrowski oraz Jerzy i Helena Kowalczykowie.

Inną wartościową inicjatywą w 1989 roku był Indywidualny Rajd Pieszy „SZLAKIEM POLSKI WALCZĄCEJ” zorganizowany przez Wojewódzką Komisję Turystyki Pieszej w Krakowie. Uczestnicy imprezy otrzymali metalową odznakę z Krzyżem Niepodległości wmontowanym w zarys OTP. Równie ciekawą imprezą wpisującą się w tematykę niepodległościową był Indywidualny Rajd „SZLAKIEM POWSTAŃ ŚLĄSKICH” zorganizowany przez Klub Turystyki Pieszej „Platonodzy” z Oddziału PTTK w Bytomiu.

W roku 1990 ruszyła zainicjowana przez KTP ZG PTTK ogólnopolska akcja imprez pieszych pod hasłem „PTTK w 70. rocznicę wojny 1920 roku”. Zdawaliśmy sobie sprawę, że zadanie to nie będzie łatwe. Wydano w niewielkim sondażowym nakładzie odznakę okolicznościową. Wykorzystano poprzednie doświadczenia, trzeba jednak stwierdzić, że impreza ta nie uzyskała takiego rozmachu, jak jej

poprzedniczki. Sprawozdania z terenu wykazały, że rajdy i wycieczki skoncentrowały się w tylko w kilku regionach kraju.

Najwięcej ich odbyło się na Mazowszu.

Dawały się odczuć trudności ekonomiczne dotyczące boleśnie w tamtym czasie całe PTTK. Równie dotkliwe okazały się problemy organizacyjne, wynikające z trwającej już likwidacji struktur wojewódzkich.

W tym czasie kończyły swe istnienie nasze agendy terenowe, czyli Wojewódzkie Komisje Turystyki Pieszej. Był to wyjątkowo niekorzystny okres dla wszelkich nowych inicjatyw programowych.

Istniał jeszcze jeden problem, kto wie czy nie poważniejszy od wymienionych, wpływający na znacznie mniejsze zaangażowanie organizacyjne wielu środowisk. Problem ten to bardzo słabe przygotowanie i brak wiedzy historycznej ze strony większości aktywu. Odnosiło się to zwłaszcza do młodego i średniego pokolenia działaczy. Nie powinno to budzić specjalnego zdziwienia, poruszaliśmy temat zakazany przez dziesięciolecia i wykreślony z podręczników szkolnych. Wiedzy o dramatycznych wydarzeniach, które rozegrały się w 1920 roku nie można było wynieść z lekcji historii.

Wojna polsko-bolszewicka 1920 roku nie istniała w programach nauczania historii na żadnym poziomie nauczania. Tej tak ważnej dla historii naszego narodu wojny przez dziesiątki lat nie było w prasie, oficjalnej dostępnej literaturze nie mówiąc już o radiu i telewizji. Minęły już wprawdzie czasy, gdy poruszanie tego tematu wiązało się z określonym niebezpieczeństwem, jednak o dostępie do solidnych opracowań historycznych związanych z wojną 1920 roku nie można było w tamtym czasie nawet marzyć.

Pomimo to, za sukces niewątpliwy naszego środowiska trzeba uznać, że mimo wspomnianych przeszkód zorganizowano wówczas wiele interesujących imprez. Rajdy i wycieczki piesze, które doszły do skutku w tym trudnym okresie prezentowały na ogół dobry poziom organizacyjny i właściwe nasycenie treściami historyczno-patriotycznymi. Przybliżały one nie tylko młodzieży nieznane postaci, wydarzenia i szczegóły walk o utrzymanie niepodległości w 1920 roku.

Jedną z najbardziej udanych imprez był wtedy Indywidualny Rajd Pieszy „SZLAKAMI BITWY WARSZAWSKIEJ 1920 ROKU”, wraz metalową odznaką solidnie przygotowany przez Kolegów z Oddziału PTTK Warszawa Praga Południe. Po kilku latach Oddział ten wierny tematowi wydał stałą, funkcjonującą z powodzeniem po dzień dzisiejszy

odznakę turystyczną „SZLAKAMI BITWY WARSZAWSKIEJ 1920 ROKU”. Inspiratorem tych poczynąń był znawca tematu kol. Andrzej Kowalski.

Od tamtej pory działo się wiele. Na znacznym obszarze kraju ruszyły imprezy rocznicowe. Dla uczestników rocznicowych wędrówek po Mazowszu Oddział Śródmieście (Stołeczny) PTTK przygotował odznakę z orłem w odwróconej heraldycznej pozycji – symbolicznie ku wschodowi z napisem „PTTK w 70 ROCZNICĘ WOJNY 1920”.

Oddział PTTK w Otwocku zorganizował cykl Złotów Sympatyków Otwocka „SZLAKAMI JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO”.

W roku 1993 Miejski Oddział PTTK w Warce wydał kolejny medal pamiątkowy w 75. ROCZNICĘ ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI z orłem i cyframi 1918 i 1993.

W 1998 Regionalny Oddział PTTK Szlak Brdy w Bydgoszczy wraz z Oddziałem PTTK w Poznaniu ustanowiły odznakę „SZLAKAMI POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO”

propagującą wiedzę o zmaganiach Polaków w zwycięskim zrywie powstańczym 1918 i 1919 roku.

Od kilkunastu lat zdobywana jest przez turystów ustanowiona przez Klub Przodowników Turystyki Pieszej im. Anieli Michalskiej odznaka „Szlakiem 19. Pułku Ułanów Wołyńskich” odwołująca się do historii Ochotniczej Jazdy Wołyńskiej mjr Feliksa Jaworskiego bohatera „Pożogi” Zofii Kossak.

W kolejnych latach z inspiracji Komisji zorganizowano szereg rajdów i wycieczek pieszych na terenie całego kraju, uczestniczyło w nich wielu turystów. Działania te zaowocowały dwiema interesującymi odznakami. Trzystopniową odznakę „Szlakami Niepodległości” wydał Oddział PTTK „Ziemi Tarnowskiej” w Tarnowie, inicjatorem był kolega Stanisław Kornaś.

W roku 2004 w 90-tą rocznicę wymarszu z Krakowa 6.08.1914 r. Pierwszej Kompani Kadrowej, Komisja Turystyki Pieszej Zarządu Oddziału PTTK przy Hucie im. T. Sendzimira w Krakowie, ustanowiła Odznakę Turystyczno-Krajoznawczą „Szlakiem Legionów Józefa Piłsudskiego”, zrealizowano to dzięki zaangażowaniu Kolegów Ryszarda Bieleckiego i Władysława Ruska.

W roku 2005 dobiegała końca zainicjowana przez KTP ZG PTTK ogólnopolska akcja imprez pieszych „Szlakiem Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego”. Podsumowanie odbyło się w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie wraz z zakończeniem Ogólnopolskiego Indywidualnego Rajdu „Szlakami Legionów”. Rajd ten zorganizowały Oddziały PTTK: w Miejski w Warce i Stołeczny w Warszawie z wykorzystaniem środków z departamentu Promocji i Wychowania MON. Stwierdzono, że w odpowiedzi na apel KTP ZG, różnorodne ciekawe imprezy rocznicowe organizowały liczne Oddziały PTTK, Oddziałowe Komisje Turystyki Pieszej, Kluby piesze i Koła PTTK. Jednostki szczególnie zasłużone w tej akcji uhonorowano okolicznościowymi dyplomami.

Realizacji doczekała się oczekiwana przez turystów ustanowiona przez KTP ZG PTTK Odznaka „Szlakiem Kawalerii Polskiej XX wieku”, a to dzięki zaangażowaniu Kolegi Pawła Mordala i Oddziału PTTK w Szamotułach. Odznaka w pierwszej części regulaminu nawiązuje do walk w latach 1914-1920.

Jeszcze pobrzmiwają echa pięknych radosnych obchodów 11 listopada w 90-tą rocznicę odzyskania niepodległości. Świątowano hucznie i godnie na terenie całej Polski.

Nasze środowisko też nie próżnowało; na podstawie uzyskanych informacji (między innymi z internetu) zaczyna się rysować pewien obraz naszych rocznicowych dokonań.

Kilka miesięcy temu z okazji 90-tej rocznicy Powstania Wielkopolskiego Oddział PTTK w Szamotułach zaprosił turystów do udziału w trwającym aktualnie Ogólnopolskim Rajdzie Indywidualnym „Szlakami Powstania Wielkopolskiego 1918/1919”.

„Byliśmy oddechem milionów, którzy uratowali Ojczyznę” – pod takim hasłem odbył się 7 listopada 2008 roku XX Zjazd Patriotyczno-Turystyczny szlakami legionistów „Łowczówek – 2008”. Organizatorami tej pięknej, z wieloletnią tradycją imprezy był Zarząd Oddziału PTTK „Ziemi Tarnowskiej” w Tarnowie.

25 października 2008 Oddział PTTK Warszawa Ochota zaprosił mieszkańców stolicy na SPACER WARSZAWSKI W 90. rocznicę odzyskania niepodległości Polski.

Rajd pod hasłem * 90. Rocznica Odzyskania Niepodległości * Muzeum Czynu Niepodległościowego * Kopiec Piłsudskiego * Kraków * w dniu 15 listopada 2008 r. zorganizowała Komisja Turystyki Pieszej Oddziału PTTK w Jaworznie.

Niekonwencjonalną imprezą był Konkurs Wieńców Nagrobnych „Żołnierska Pamięć”, po raz dwunasty zorganizowany przez wspomniany już Oddział PTTK Ziemi Tarnowskiej. Motto tej imprezy: „Wy, którzy chodzicie w świetle dnia, pamiętajcie o tych, którzy za was zginęli”. Wieńce z elementami charakterystycznymi dla okresu I wojny światowej i państw biorących udział w walkach wykonała młodzież. Nagrodzone prace eksponowano na Rynku, przed siedzibą Muzeum Okręgowego.

Oddziały PTTK w Końskich i Żarnowie zorganizowały wspólnie XII Rajd Niepodległości. Rajd zakończył się w Sielpi; uczestniczyło w nim ponad 360 młodych turystów.

16 listopada odbyło się w okolicach Warszawy po raz 37. – od kilkunastu lat już pod pełną nazwą „Jesienne Spotkanie Piechurów w rocznicę Niepodległości”. Jest to rajd pieszy organizowany przez KTP Oddziału Stołecznego.

„PTTK W 90. ROCZNICĘ NIEPODLEGŁOŚCI 1918-2008” – to hasło symbolicznego podsumowania, towarzyszącej mu wystawy i jednocześnie nazwa nowej odznaki turystycznej która jest wspólną inicjatywą Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK i Oddziału PTTK w Szamotułach.

Przypomniano tu jedynie część działań PTTK podejmowanych w związku z kolejnymi rocznicami odzyskania przez Polskę niepodległości w roku 1918 i jej obroną w roku 1920.

Warto zebrać dane o pozostałych naszych dokonaniach i stworzyć dokumentujące je kompletne opracowanie. Aby to zrealizować niezbędna jest Wasza współpraca sięgnijcie do regionalnych kronik, archiwów, kolekcji i pamięci starszych kolegów.